

הגורמים לתחושת הפחד אצל מורים חרדים, השפעותיה והשלכותיה

חיים ארלנר, אוניברסיטת תל אביב, xx7758@gmail.com

פרופ' יזהר אופלטקה, אוניברסיטת תל אביב

רקע: אחת התחושות המרכזיות שעלולות להשפיע על תפקודיהם של עובדים בכלל, ושל מורים בפרט, הינה תחושת הפחד (Giorgi et al., 2015). "פחד" הינו תגובה רגשית של מצוקה קשה כלפי עתידו של עובד במקום עבודתו, בגלל היעדר ידע או מטרה מתאימים, ובפרט כאשר האדם חווה סכנה המאיימת על המשך תפקודו. במקרים אלו הוא עלול לחוש מתח רגשי, אי נוחות וחוסר מנוחה, וכן חוסר שליטה במצב (גולדברג, 2005). עם זאת, בספרות על פחד של עובדים, ניתן למצוא מחקרים מועטים על פחד של מורים, ונראה כי לא נערך מחקר שבחן את הפחד בקרב מורים במערכת החינוך החרדית.

מטרות: המטרה המרכזית של המחקר הנוכחי הייתה לבחון את מקומה של תחושת הפחד בקרב מורים במערכת החינוך החרדית. המחקר בחן כיצד מפרשים מורים חרדים את משמעות הפחד בעבודתם, מהם המקורות העיקריים להופעתה של תחושת הפחד בקרב מורים אלה וכיצד משפיעה תחושת הפחד על עבודתם של המורים.

שיטה: נעשה שימוש בשיטת מחקר איכותנית שבמסגרתה בוצעו ראיונות עומק חצי מובנים ל-12 מורים בתלמודי-תורה במגזר החרדי. במהלך הניתוח האיכותני, בוצע קידוד של הקטגוריות המרכזיות החוזרות על עצמן בראיון.

ממצאים: ראשית, נמצא כי הפחד הינו רגש מרכזי בתחושות המורים הן ברמה האמונית (כפחד מלהיכשל בשליחות ההוראה שלהם) והן ברמה המעשית (של פחד מחוסר משמעות ומנזק אפשרי), כאשר בשני רבדים אלו המורים חשים איום על זהותם העצמית או על זהותם המקצועית. עלו מספר מקורות מרכזיים לפחד של המורים: מערכות היחסים עם ההורים, פחד מתת-הישגיות מקצועית ומפגיעה במסוגלות של המורה, פחד מאלימות בין התלמידים וכן פחד מפני סגנונות ניהול פוגעניים של המנהל. בנוסף לכך, מבחינת ההשלכות עלה כי המורים סובלים מביטויים רגשיים של פחד הן במקום העבודה והן בבית, באופן הפוגע בתפקודם.

תרומות והמשך ומחקר: ממצאי המחקר מצביעים על כך שהפחד אכן נוכח בחווייתו של המורה החרדי בהתנהלותו היומיומית ועל כך שהוא ניזון בעיקר מהאינטראקציות אל מול התלמידים, ההורים וההנהלה. חשוב שמחקרי המשך יתנו ייצוג רחב יותר למורים מזרמים נוספים במגזר החרדי.